

تـجـزّی

در

تـقـلـیـد

علی قاسمی

سرشناسه : قاسمی، علی، ۱۳۶۰ -
 عنوان و نام پدیدآور : تـ جـ زـ ی در تقلید/ علی قاسمی.
 مشخصات نشر : تبریز: اختر، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری : ۱۴۴ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۶-۱۱۳-۷
 وضعیت وابست نویسی : فیفا
 موضوع : اجتهاد و تقلید
 موضوع : Ijtihad and taqlid
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۷ ت ۳ ق ۷/۱۶۷ BP
 رده بندی دیوید : ۲۹۷/۳۱
 شماره کتابشناسی سی : ۵۱۸۶۰

نشر اختر

تـ جـ زـ ی در تقلید

علی قاسمی

ناشر: نشر اختر

چاپ اول ۱۳۹۷ • ۱۴۴ صفحه • قطع رقعی • ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۶-۱۱۳-۷

تبریز- اول خیابان طالقانی، روبروی مصلی، نشر اختر

تلفن: ۰۹۱۴۱۱۶۶۸۹۷ و ۰۴۱-۳۵۵۵۵۳۹۳

قیمت: ۱۴۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول: کلیات

مبحث نخست: تعاریف

گفتار نخست:

۱-۱-۱ تقلید ۱۴

۱-۱-۱-۱ تعریف لغوی تقلید ۱۴

۱-۱-۱-۲ تعریف اصطلاحی تقلید ۱۵

گفتار دوم:

۱-۱-۲ تجزی ۲۲

۱-۱-۲-۱ تجزی در اجتهاد ۲۲

۱-۱-۲-۲ تجزی در تقلید ۲۳

مبحث دوم: حکم تقلید

گفتار نخست:

۱-۲-۱ ادله ی مخالفین جواز تقلید و نقد آن ۲۸

۱-۲-۱-۱ آیات ۲۸

۱-۲-۱-۲ قیاس فروع دین با اصول دین ۳۰

گفتار دوم:

۱-۲-۲ ادله ی جواز تقلید ۳۱

۱-۲-۲-۱ بناء عقلاء ۳۱

۱-۲-۲-۲ روایات ۳۳

مبحث سوّم : شرایط تقلید و اقسام آن

گفتار نخست:

- ۱-۳-۱ شرایط تقلید به اعتبار مقلّد ۳۷
- ۱-۳-۱-۱ شرط اعلّیّت مقلّد ۳۷
- ۱-۳-۱-۲ معنای اصطلاحی اعلم ۳۷
- ۱-۳-۱-۳ ادله لزوم تقلید از اعلم و نقد آن ۳۹
- ۱-۳-۱-۴ دوران امر بین تعیین و تخییر ۳۹
- ۱-۳-۲ سنت ۴۰
- ۱-۳-۳ سیره ی عقلاء ۴۰
- ۱-۳-۴ سیره ی علما ۴۲
- ۱-۳-۴ ادله عدم رجوع تقلید از اعلم ۴۳
- ۱-۳-۵ ادله ی جواز سید از سراج اعلم ۴۴
- ۱-۳-۶-۱ سنت ۴۴
- ۱-۳-۶-۲ سیره ی متشرعین ۴۵
- ۱-۳-۶-۳ شرط حیات مقلّد ۴۵
- ۱-۳-۶-۴ تقلید از میت ۴۵
- ۱-۳-۶-۵ بقاء بر میت ۴۸

گفتار دوّم :

- ۱-۳-۲ اقسام تقلید به اعتبار مقلّد فیہ ۵۰
- ۱-۳-۲-۱ تقلید در اصول دین ۵۰
- ۱-۳-۲-۲ تقلید در فروع دین ۵۱

مبحث چهارم : اقسام تجزّی در تقلید

گفتار نخست:

- ۱-۴-۱ اقسام تجزّی در تقلید به اعتبار مجتهد مقلّد ۵۳
- ۱-۴-۱-۱ تقلید از چندین مجتهد مطلق ۵۳
- ۱-۴-۱-۲ تقلید از چندین مجتهد متجزّی ۵۴

گفتار دوم:

- ۱-۴-۲ اقسام تجزی در تقلید به اعتبار افعال..... ۵۵
- ۱-۴-۲-۱ تجزی در فعل واحد..... ۵۵
- ۱-۴-۲-۲ تجزی در افعال ارتباطی..... ۵۶
- تعریف تلفیق..... ۶۱
- ۱-۴-۲-۳ تجزی در افعال استقلالی..... ۶۳

مبحث پنجم: تأملی کوتاه در خصوص تجزی در تقلید در مذاهب اسلامی

- تأملی کوتاه در خصوص تجزی در تقلید در مذاهب اسلامی..... ۶۴

فصل دوم: مبانی مشروعیت تقلید؛ مجتهد متجزی

- مشروعیت تقلید از مجتهد متجزی..... ۶۸

مبحث نخست: امکان اجتهاد متجزی

- امکان اجتهاد متجزی..... ۶۹
- گفتار نخست:

- ۲-۱-۱ شبهات وارده بر امکان اجتهاد متجزی و نقض آن..... ۷۵
- ۲-۱-۱-۱ بساطت ملکه‌ی اجتهاد..... ۷۵
- ۲-۱-۱-۲ به هم پیوستگی ابواب فقهی..... ۷۶
- ۲-۱-۱-۳ نقد ادله‌ی مخالفین تجزی در اجتهاد..... ۷۶

گفتار دوم:

- ۲-۱-۲ دلایل امکان اجتهاد متجزی..... ۸۱
- ۲-۱-۲-۱ امکان ذاتی اجتهاد متجزی..... ۸۱
- ۲-۱-۲-۱-۱ تشتت ابواب فقهی و لزوم تخصصی شدن آن..... ۸۱
- ۲-۱-۲-۱-۲ تدریجی الحصول بودن اجتهاد..... ۸۴
- ۲-۱-۲-۱-۳ روایات..... ۸۸

- ۸۸..... ۲-۱-۲-۱-۳-۱ مشهوره ی ابی خدیجه
- ۸۹..... ۲-۱-۲-۱-۳-۲ مقبوله ی عمر بن حنظله
- ۹۰..... ۲-۱-۲-۱-۴ دیدگاه نگارنده
- ۹۱..... ۲-۱-۲-۲ امکان وقوعی اجتهاد متجزّی

مبحث دوم: تقلید از مجتهد متجزّی

گفتار نخست:

- ۹۵..... ۲-۲-۱ ادله ی احکامی تقلید از مجتهد متجزّی و نقد آن
- ۹۵..... ۲-۱-۱-۲ بر، انصراف عنوان
- ۹۶..... ۲-۱-۲-۱ نقیض دلائل مخالفین تقلید از مجتهد متجزّی

گفتار دوم:

- ۹۸..... ۲-۲-۲ ادله ی موافقین تقلید از مجتهد متجزّی
- ۹۸..... ۲-۲-۲-۱ اطلاق ادله جواز تقلید
- ۱۰۱..... ۲-۲-۲-۲ بناء عقلاء
- ۱۰۴..... ۲-۲-۲-۳ دیدگاه نگارنده

فصل سوم: آثار وضعی تجزّی در تقلید

مبحث نخست: آثار محتمل منفی تجزّی در تقلید و ردّ آن

گفتار نخست

- ۱۰۸..... ۳-۱-۱ اخذ رخص در فتاوا و تسامح در دینداری

گفتار دوم

- ۱۱۸..... ۳-۳-۲ تعارض در ولایت و ناهماهنگی در مجموعه ی فقه برای اداره ی جامعه

گفتار سوم

- ۱۲۱..... ۳-۱-۳ بروز تعارض در مبانی فقهی فقها

گفتار چهارم

- ۱۲۴..... ۳-۱-۴ تعدّد مراکز افتاء و تحیر مقلّدین در امر تقلید

گفتار پنجم

۵-۱-۳ بروز مشکلات در پرداخت وجوهات ۱۲۶

مبحث دوم: آثار مثبت اجتهاد متجزی و تجزی در تقلید

گفتار نخست

۱-۲-۳-۱ یقین بودن فتاوا و اقرب به واقع بودن آنها ۱۲۷

گفتار دوم

۲-۲-۳-۲ از بین رفتن تعصبات منفی اختلاف فتاوا ۱۳۰

پیوست‌ها ۱۳۲

استفتائات ۱۳۲

منابع و مأخذ ۱۳۶

بسم الله الرحمن الرحیم

مقدمه

تقلید از موضوعی است که تصوّر آن، تصدیقش را به دنبال دارد و جواز آن، چندان نیازی به برهان و استدلال ندارد و نزد تمامی صاحبان خرد، پذیرفته شده و وجود آن در فطرت هر سسانی از امور بدیهی و ضروری است و وقوع رجوع جاهل به عالم بر هر امری از امور دینی و دنیوی از بدیهیات است.

بحث «تجزّی در تقلید» شاید با این عنوان، سابقه‌ی چندان دیرینه‌ای ندارد به نظر می‌رسد که برای اولین بار توسط صاحب عروه، مرحوم سیّد محمد کاظم یزدی و بعدها توسط شیخ عبدالکریم سائرن یزدی و اخیراً توسط شهید مطهری مطرح شده است لکن باید گفت بیان حراز آن به زمانی برمی‌گردد که اصولیین امامیه و اهل سنت از همان بدو تألیف کتب اصولی بحث اجتهاد و تقلید را مطرح کرده و حکم به امکان اجتهاد متجزّی و جواز تقلید از مجتهد متجزّی داده‌اند؛ چرا که جواز تقلید از مجتهد متجزّی، عبارت اخرای جواز «تجزّی در تقلید» است. «تجزّی در تقلید» از اموری است که وقوع آن در اکثر علوم و فنون که هر جاهلی در آن باید به ذی فنّ و صاحب علم آن رجوع کند انکار ناپذیر است. چرا که عقلاء در

ابواب مختلف هر علم و فنی به کسی مراجعه می کنند در آن باب بخصوص، مهارت و تخصص کافی داشته باشد و آگاهی و عدم آگاهی وی در سایر موارد، هیچ مدخلیتی در جواز رجوع به وی ندارد.

مباحث مطروحه در باب «تجزی در تقلید» هم جنبه‌ی نقلی دارد و هم جنبه‌ی عقلی. از جنبه‌ی نقلی به اطلاق روایات وارده از معصومین (علیهم السلام) استناد شده است و از جنبه‌ی عقلی به جایگاه تقلید، نیز عرف عقلا در مسائل روزمره و الحاق مسائل شرعی به آن امور پرداخته شده است.

یکی از مسائل که اثر رشد علوم و تحولات زمان، به وجود آمده، اختلاف در مبانی فقهی فقه‌ها و فتاوی آنهاست نظر به اینکه عصر حاضر با صد سال پیش و پیش از آن، قابل قیاس نیست؛ به دلیل این که هر لحظه برشمار مسائلی که با زندگی بشر ارتباط مستقیم یا غیر مستقیم دارند افزوده می شود و هر روز چندین مسئله مستحدثه‌ای مطرح می شود که در سابق، خبری از آن نبود باید پذیرفت که به دلیل پیچیده تر شدن موضوعات، پرداخت محققانه به کلیه‌ی ابواب نقلی توسط یک فرد، عادتاً محال است.^{۱۱} حال، سؤال این است که آیا زمان آن را نرسیده که فقها با تقسیم کار میان خود، هر یک در مسائل معدودی به اجتهاد و استنباط بپردازند همان طور که در سایر علوم نیز این کار صورت گرفته است؟ به

^۱ حضرت امام خمینی (قدس سره) می فرماید: استادم می فرمود: فقه از باب طهارت تا حدود ودیات پنجاه باب است و هر بابی از این ابواب، یک متخصص لازم دارد، چون ابواب فقه، خیلی متشتت و اقوال و ادله عقلیه و نقلیه و اجماعاتش تنوع زیاد می خواهد و افراد سریع الذهن، لازم دارد و این عمر انسانی کفایت نمی دهد که پنجاه باب به طور شایسته و آن طور که باید و شاید تحقیق شود، پس خوب است برای هر بابی یک شخص متخصص بشود و آن وقت هر سوالی و استفتایی که می آید به متخصص آن ارجاع دهیم. (صحیفه

فرموده ی شهید مطهری، اگر مدّعی هستیم که فقه ما نیز یکی از علوم واقعی دنیاست باید از اسلوب هایی که در سایر علوم، پیروی می شود. پیروی کنیم و اگر پیروی نکنیم معنایش این است که از ردیف علوم، خارج است.^۱

پژوهش حاضر در صدد بررسی این امر است که آیا با « تجزّی در تقلید » مسأله ی اجزاء که لازمه ی امثال تکلیف است حاصل می شود یا نه؟ و آیا یک مقلّد می تواند از باب ادای تکلیف در هر یک از ابواب مختلف فقهی از یک مجتهد تقلید کند یا خیر؟

کتاب حاضر، حاوی سه فصل می باشد:

در فصل اوّل به تعریف تقلید و « تجزّی در اجتهاد و تقلید » پرداخته شده است سپس حکم تقلید و اقسامی مخالفین جواز تقلید و نقد آن و ادله ی جواز آن را بررسی کرده ایم. در ادامه، شرایط تقلید را به اعتبار اعلیّت مقلّد و شرط حیات وی مورد مطالعه قرار داده، مورد و محل تقلید را بیان کرده و به بیان جواز آن در فروع دین و عدم جواز آن در اصول دین به صورت گذرا اشاره نموده ایم. یکی از نوآوری های ما در این پژوهش، به تقسیم بندی « تجزّی در تقلید » به اعتبار افعال، مربوط می شود که پس از تقسیم بندی آن به اعتبار مجتهد مقلّد (تقلید از چندین مجتهد مطلق و متجزّی) به ذکر اقسام سه گانه ی آن به اعتبار افعال، پرداخته و حکم هر یک را بیان کرده ایم آن سه قسم عبارتند از: تجزّی در فعل واحد، تجزّی در افعال ارتباطی و تجزّی در افعال استقلالی. این نوع تقسیم بندی با این عناوین، در کتب اصولی، سابقه ندارد سپس متذکر شده ایم که منظور ما از « تجزّی در تقلید » در این پژوهش، قسم سوّم آن (تجزّی در افعال

استقلالی) است. در پایان این فصل به مقایسه‌ی «تجزی در تقلید» در مذاهب اسلامی به صورت اجمالی اشاره نموده‌ایم.

با توجه به اینکه جواز «تجزی در تقلید»، مبتنی بر امکان اجتهاد متجزی و جواز تقلید از مجتهد متجزی است در فصل دوم به ادله‌ی امکان تجزی در اجتهاد، پرداخته و ادله‌ی مخالفین امکان آن را مورد نقد قرار داده سپس با رد ادله‌ی مخالفین جواز تقلید از مجتهد متجزی، ادله‌ی جواز تقلید از مجتهد متجزی را متذکر شده و بیان کرده‌ایم که تقلید از مجتهد متجزی، بر هر صورت جایز است و هیچ منعی از آن نیست.

فصل سوم به آثار و مضایق «تجزی در تقلید» اختصاص دارد که در آن به بررسی آثار مثبت و منفی «تجزی در تقلید» پرداخته و با ذکر آثار مثبت آن به تقویت جواز «تجزی در تقلید»، دامن زده و با رد دلایل مخالفین جواز آن، در نهایت، جواز آن را اثبات کرده‌ایم.

در پایان، چند مورد از استفتائاتی است که در مورد حکم «تجزی در تقلید» از محضر فقهاء عظام به عمل آمده است اشاره کرده و فتاوی آن بزرگواران را در جواز «تجزی در تقلید» با جبران پیوست، ضمیمه کرده‌ایم.

و الله اعلم بالصواب